

BOOK REVIEW

BRÄUER, G. & SMITH, F.H. (eds.): Continuity or Replacement, Controversies in *Homo sapiens* Evolution.- A. A. Balkema, Rotterdam, Brookfield, 315 p., 1992.

This volume is largely the result of a 1988 symposium on "Controversies in *Homo sapiens* evolution" held in Zagreb under the auspices of the ICAES (International Congress of Anthropological and Ethnological Sciences).

The papers in this volume focus on the issue of modern human origins, a topic which has gained renewed interest among both scientists and non-scientists in recent years. The reason for this new interest in an old question certainly stem from new discoveries pertinent to modern human origins. However these new discoveries have generated rather dynamic and probably more significant controversies among the experts concerning exactly how modern humans originated in the various regions of the Old World.

U knjizi su tiskani radovi prikazani na simpoziju "Proturječnosti o evoluciji *Homo sapiens* -a", održanog u Zagrebu 1988. godine pod pokroviteljstvom ICAES-a (International Congress of Anthropological and Ethnological Sciences).

Objavljeni članci usmjereni su na pitanje postanka suvremenih ljudi, temu koja je u posljednjih nekoliko godina u vrhu zanimanja znanstvenika različitih profila. Razlog ovakvom novom pojačanom zanimanju za odgovor na staro pitanje zasigurno proizlazi iz novih otkrića koja se odnose na podrijetlo suvremenog čovjeka, ali vjerojatno su znakovitija brojna nesuglasja koja su ta nova otkrića izazvala među stručnjacima glede podrijetla suvremenih ljudi u različitim područjima Staroga Svijeta.

Neki su se znanstvenici dugo priklanjali teoriji klasičnoga monocentričnog postanka suvremenog čovjeka. U posljednjih nekoliko godina spoj novih fosilnih otkrića, novih odredbi starosti (datiranja) i analiza već poznatih nalaza, kao i objašnjenja genetičkih varijabilnosti čovjeka, mnoge od ovih znanstvenika upućivali su na Afriku kao mogući izvor modernih ljudi. Oni koji podržavaju model "Out of Africa" ukazuju na to da se prijelaz prema suvremenim ljudima mogao dogoditi samo u Africi. Neki tvrde da je širenje suvremenih ljudi diljem Staroga Svijeta rezultiralo potpunim, ili naizgled potpunim, nadomještanjem tamošnjega stanovništva - euroazijskih neandertalaca. Drugi, pak, dopuštaju mogućnost međusobnog miješanja tijekom nadomještanja, tvrdeći da je afrički utjecaj ključni faktor u pojavi suvremenih Euroazijaca.

Druga skupina znanstvenika više je priklonjena modelu "Multiregionalne evolucije", koji ukazuje da su lokalne populacije arhaičnih ljudi diljem Euroazije odigrale značajnu, ako ne i glavnu, ulogu u postanku

suvremenih ljudi na pojedinim područjima. Najranije suvremene populacije mogle su se razviti u bilo kojem dijelu svijeta te su mogle biti starije ili mlađe od afričkih i posjeduju regionalne značajke pojedinoga područja.

Vrijedno je ovdje spomenuti da su upravo zapadni prostori panonske nizine i susjedna prigorja (između ostalih Vindija i Krapina u Hrvatskoj) pružili najviše dokaza znanstvenicima koji podržavaju model "Multiregionalne evolucije". Primjerice, prema F. H. Smithu, hominidi iz Vindije su odličan primjer prijelaza od ranih južno-središnjih europskih neandertalaca prema ranim suvremenim ljudima iz iste regije.

Ako se model "Multiregionalne evolucije" slikovito predoči kao bacanje mnoštva kamenčića u jezero, tada bi se "Out of Africa" teorija mogla usporediti s bacanjem jednog velikog kamena!

Osnovna ideja simpozija održanog u Zagrebu, i konačno knjige, kao njegova rezultata, bila je razmatranje suprotstavljenih modela podrijetla čovjeka unutar okvira današnjega znanja iz područja humane paleontologije, paleolitičke arheologije i molekularne genetike.

U knjizi je objavljen 21 rad uglednih svjetskih znanstvenika čiji je znanstveni interes usmjeren prvenstveno na Europu ili Afriku, a tri se članka odnose na Aziju i Australiju. Većinu radova čine oni iz fizičke antropologije koji obrađuju problematiku postanka suvremenih ljudi na temelju fosilnih dokaza. Upravo su u tim člancima uočljive navedene proturječnosti i sukobi mišljenja, najjače izraženi u radovima pobornika teorije "Out of Africa" C. B. Stringera ("Replacement, continuity and the origin of *Homo sapiens*") i G. Bräuera ("Africa's place in the evolution of *Homo sapiens*"), odnosno M. H. Wolpoffa ("Theories of modern human origins") i F. H. Smitha ("The role of continuity in modern human origins"), koji podržavaju teoriju "Multiregionalnog kontinuiteta". Nisu zanemarivi ni članci genetičke naravi, npr. R. L. Cann, koja se u svom radu "A mitochondrial perspective on replacement or continuity in human evolution" priklanja teoriji "Out of Africa", te zaključuje da se suvremeni čovjek pojavio u Africi, pred oko 200.000 godina.

Svi ovi radovi zapravo su pojedinačna razmatranja brojnih proturječnosti koje obilježavaju rasprave o počecima suvremenih ljudi. Je li Afrika izvoriste svih

suvremenih ljudi? Jesu li uočljivi dokazi migracije suvremenih Afrikanaca u Euroaziju? Koja je uloga neandertalaca u rodoslovlju suvremenih ljudi? Koji metodološki pristup upotrijebiti da bismo dobili odgovore na ova pitanja? To su samo neka od pitanja na koja su autori radova objavljenih u ovoj knjizi pokušali dati odgovor.

Igra pitanja i odgovora još će dugo provocirati znanstvenu javnost i možda će neke teorije koje su danas aktualne, već sutra zvučati smiješno i ustupiti mjesto nekim novima, ali “stalna na ovom svijetu samo mijena jest”.

Sigurne smo da će mnogi koji žude za spoznajom o korijenima čovječanstva u ovoj knjizi pronaći brojne zanimljive i poticajne ideje.

Sanja JAPUNDŽIĆ i Katarina KRIZMANIĆ